

Çoklu Zekâ Öğrenimine Dayalı Görsel Sanatlar Eğitimi

Visual Arts Education Based on Multiple Intelligences Learning

Ümit PARSIL¹ , Ahmet Göktuğ KILIÇ²

Özet

Teknoloji, eğitim programları kapsamında birçok alan da bağdaşım sağlayarak yapılandırma süreçlerine girerken, sistemlerin kapsamını oluşturan zeka üzerine farklı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Amerika olmak üzere, dünyada bunun örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Howard Gardner ve arkadaşlarının zeka üzerine yapmış oldukları veri, analiz ve bulguları dikkat çekicidir. Gardner ve arkadaşlarının geliştirmiş oldukları zeka kuramı, bir kuram olmaktan öteye geçerek bir felsefi yaklaşım olarak yapılandırılmıştır. Günümüz çağdaş eğitim felsefesi anlayışları ile daha kapsamlı hale gelerek bir çok alanla ilişkilendirilebilen zeka, geleneksel kalıplardan kurtularak bir çok kapsamlı çeşitlendirilmiştir. Dolayısıyla zeka üzerine yeni teoriler ortaya atılmış ve bulgular saptanmıştır. Geliştirilen bu zeka kuramı ile bireylerin birden fazla zeka alanlarına sahip olduğu gerçeği gözetilerek bu kapsamda zeka farklı unsurlara indirgenmiştir. Eğitim ve öğretim sistemine yeni bir bakış açısı getiren bu kuram, sanat eğitiminde de yeni yaklaşımların kullanımına ortam sunmuştur. Özellikle Görsel Sanatlar eğitiminin birden çok yöntem ile sürdürülebilirliği, zeka kuramının kullanım alanını artırmıştır. Bu amaçla Çoklu Zeka Kuramı ile birlikte Görsel Sanatlar Eğitiminde zekanın yerini tartışmak ve süregelen eğitim ve öğretim hizmetlerinin üzerinde durulmak istenmiştir.

Anahtar sözcükler: Görsel sanatlar, çoklu zekâ kuramı, öğrenme, eğitim, öğretim.

Abstract

While technology enters into structuring processes by providing compatibility in many areas within the scope of education programs, different studies have been carried out on intelligence, which constitutes the scope of systems. Examples of this can be found in the world, especially in America. The data, analysis and findings of Howard Gardner and his friends on intelligence are remarkable. The theory of intelligence developed by Gardner and his friends has gone beyond being a theory and has been structured as a philosophical approach. Intelligence, which has become more comprehensive with today's contemporary educational philosophy understandings and can be associated with many areas, has been diversified with many scopes by getting rid of traditional patterns. Therefore, new theories on intelligence have been put forward and findings have been determined. With this developed theory of intelligence, considering the fact that individuals have more than one intelligence area, intelligence has been reduced to different elements in this context. This theory, which brings a new perspective to the education and training system, has also provided an environment for the use of new approaches in art education. In particular, the sustainability of Visual Arts education with more than one method has increased the area of use of the theory of intelligence. For this purpose, it was aimed to discuss the place of intelligence in Visual Arts Education together with the Multiple Intelligence Theory and to focus on ongoing education and training services.

Keywords: Visual arts, multiple intelligence theory, learning, education, teaching.

Geliş Tarihi / Submitted: 04/07/2024

Kabul Tarihi / Accepted: 18/07/2024

Atıf / Citation: Parsil, Ü., & Kılıç, A. G. (2024). Çoklu zekâ öğrenimine dayalı görsel sanatlar eğitimi. *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 70-76.

¹ Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Adıyaman, Türkiye, umitparsil@adiyaman.edu.tr

² Uzman, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya, Türkiye ahmetgoktugkilig34@gmail.com

Giriş

Çoklu Zekâ Model'inin oluşturulması, geliştirilmesi ve günümüz eğitim sistemlerine entegre edilmesi eğitim ve öğretim anlayışlarının şekillenmesinde önemli konuma sahiptir. Geçmiş araştırmalardan günümüz araştırmalarına kadar zekâ üzerine birçok tanımlamalar halihazırda mevcuttur. Bu tanımlar ve benimsenen prensipler eğitim sisteminin şekillenmesinin yanında bireye de indirgenerek yapılandırılmalarının oluşmasını sağlamıştır. Özellikle geleneksel eğitim sistemlerinde kalıp tabirler ile sınırlandırılan zekâ, birçok araştırmacının ana konseptini oluşturacak düzeye ulaşarak bu kalıpların yıkılması üzerine savlar öne sürülmüştür. Zekâ kavramının ilk olarak ortaya çıkmasında ve belli araştırma alanlarında daha fazla önemsenmesi, kuramın yalnızca sayısal zekâ alanlarının anlamlı olduğunu ortaya koyarken, bu anlayışın çağdaş sistemlerde sığığa neden olması kuramın geliştirilmesi yolunda köprüleri açmıştır. Bu açıdan bakıldığında sadece sayısal ve sözel zekaların hakimiyeti iki tür birey ortaya çıkartacak ve bireysel farklılıklar ortadan kalkacaktır. Oysaki olması gereken ve istenen bireylerin tek tipleşmemesidir. Bir bireyin birden fazla zekâ alanına sahip olduğu gerçeği kabul edilmeli ve öğrenme-öğretme süreçleri bu parantezde planlanmalıdır. Bu kapsamda bakıldığında Howard Gardner ve arkadaşlarının geliştirmiş oldukları Çoklu Zekâ Kuramı eğitim-öğretim ortamında anlamlı öğrenmelerin gerçekleşmesi ve bireyin birden fazla zekâ alanını geliştirecek alt yapının oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Gardner'ın geliştirmiş olduğu kuram sekiz zekâ alanına ayrılmakta ve bu şekilde eğitim ortamında birden fazla yöntem teknik kullanılarak hem bireyler arasında farklılaşmalar artacaktır hem de birey birden fazla etkinlikler ile ilgilenme fırsatı bularak çok alanlı gelişimini destekleyecektir.

Çoklu Zekâ Kuramı'nın eğitim ve öğretim sistemlerinde birçok disiplinlerde kullanımı mevcuttur ve bu kullanımlar genel anlamda olumlu dönütler ile geri bildirim sağlamaktadır. Görsel sanatlar eğitiminde de kullanılan bu yöntem diğer disiplinlere göre kullanımı hem teori de hem de uygulama da daha açıktır. Bunun nedeninin görsel sanatlar dersinde gerçekleşen etkinliklerin bir yandan bilişsel, psikomotor becerilere dayanmasıdır. Özellikle bilişsel becerilerin de varlığı Çoklu Zekâ Kuramı'nın kullanımını kolaylaştırmaktadır.

Öğrenme süreci gerçekleşirken işitsel ve görsel özelliklerin devreye girmesi kuramın Görsel Sanatlar dersi çerçevesinde ele alınmasını artırmıştır. Görsel sanatlar dersinin bu şekilde gerçekleşmesi bireysel farklılıkların olduğu gerçeği kavranmış, yetenekli veya yeteneksiz ayrımı ortadan kalkarak her bireyin özel olduğu benimsenmiştir. Bunların yanında görsel sanatlar dersinin birden çok zekâ alanına hitap etmesi, diğer disiplinlerin görsel sanatlar dersi ile bağdaşımını kolaylaştırmış aynı zamanda disiplinler arası entegrasyonların kullanımının da yolunu açmıştır. Görsel sanatlar dersinin kendi kapsam ve çerçevesinde birçok özelliğe hitap etmesinin yanında diğer dersler ile yapılandırılmak istenmesi de Çoklu Zekâ Kuramı'nın bu ders disiplini için önemli olduğunu göstermektedir.

Görsel sanatlar dersi; birçok kuram, araştırmaya konu olmuş ve görsel sanatlar disiplinin teoride ki önemi ile birey üzerinde ki önemi üzerine bulgular öne sürülmüştür. Birçok sav yanıtlanmış birçoğu ise kanıtlanabilir olduğundan dolayı nesnelleşmiştir. Çoklu Zekâ Kuramı da görsel sanatlar dersi kapsamında kuramsal alt yapısı ile ilgili yansımalar olmamıştır. Ancak birçok sanat eğitimsi bu kuramın görsel sanatlar dersi kapsamında ele alınmasını savunmuştur. Bu aşama da karşımıza iki soru çıkmaktadır: Birincisi, Çoklu Zekâ Kuramı Görsel Sanatlar dersinde teoride nasıl kullanılır? İkincisi, Çoklu Zekâ Kuramı Görsel Sanatlar dersinde pratikte nasıl yapılandırılır? Bu araştırma da Görsel Sanatlar dersinde Çoklu Zekâ Kuramı'nın yerini sorgulayarak bu sorulara cevap bulmak amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma için gerekli verileri sağlamak üzere yurt içi ve yurt dışı çalışmadan yararlanılmış, tez, makale, toplantı ve konferanslar dijital ortama aktarılmıştır. Araştırılan ve elde edilen bilgi çalışma kapsamına alınmış olup, literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Veri analizi, ister tanımlayıcı ister çıkarımsal olsun, her türlü teknik istatistiksel yorumu ifade eder. Bu anlamda araştırma makalesinde verilerin nasıl analiz edileceği açıkça belirtilmiştir. Bazı bilim insanları verileri farklı şekillerde tanımlamaktadır. Galtung'a göre veriler; gözlemlenir ve kayıt altına alınır. Bu, verilerden sonuç çıkarmak için ihtiyacımız olan bilgidir. Bu amaçla toplanan verilerin analiz edilmesi, çalışmanın amaçları doğrultusunda verilerin temel unsurlarını ve özelliklerini belirleme ve çıkarma sürecidir (Parsil & Kılıç, 2024). Bu anlamda, çalışmanın verileri analiz edilirken öncelikle gerekli literatür incelenecek ve çalışmada gerçekleştirilen diğer çalışmalar da dikkate alınacaktır. İkincisi, gerekli belgelerin araştırılmasında; Konferanslara ve bilimsel etkinliğe ait eser, makale,

kitap, araştırma ve yayınlar analiz edilecektir. Bu süreç Çalışma tamamlanıp gerekli sonuçlar elde edilene kadar devam etmiştir. Araştırma, literatür, kaynak tarama, yöntemi ile oluşmuş olup süreçte ulaşılan bilgi ve kavramların taranması, araştırmaya uygunluğu üzerine tartışılması ile gerçekleşmiştir.

Teori ve Kapsam Olarak Çoklu Zekâ

Uzun yıllardan bu yana zekâ üzerine, zekanın ne olduğu ve nasıl anlamlandırılması mecburiyeti üzerine birçok eğitim bilimci araştırma yapmıştır. Kimi bilimciler bireyin bilişsel işlev ve edimlerini nitelik olarak değil nicel veriler ile zekasının ölçülebilir olduğu kanısına inanarak çeşitli IQ testlerinin kullanılması gerektiğini savunmuştur. Bunun içinde birçok araç geliştirerek öznel ölçümler yapmışlardır.

Yapılan ölçümler öznellikten bir adım öteye gitmeyerek sadece belirli zekâ alanlarında sınırlandırılmıştır. Kimi bilimciler ise zekayı bir bireyin sahip olduğu öğrenme kuvveti olarak varsayarak yorumlamalarda bulunmuşlardır. Böylelikle zekâ sadece doğuştan kazanılan, değişmeyen ve sabit olarak devam eden, nitelik olarak özellik göstermeyip niceliksel önermeleri kabul eden, tek bir zekâ alanında kavramsallaştırılan, bireyin somut varlığından soyutlanarak ölçülebilir yani benimsenen, eğitim ve öğretim süreçlerinde ise geleceği yapılan zekâ testi ölçme araçları ile tahmin edilen bir olgu olarak kabul görmüştür. 1904'lü yıllarda Alfred Binet adlı Fransız psikolog ve arkadaşları tarafından ilköğretim kademesinde öğrenim gören bir grup öğrenci üzerinde öğrenmelerin sonucunu incelemek üzere bir dizi zekâ testi geliştirilmiştir. Geliştirilen bu zekâ testi ölçümleri ilk zekâ testlerinin temelini oluşturmaktadır. Geliştirilen zekâ testleri ve ulaşılan bulgu ve veriler zekâ testlerinin tüm dünyada kullanımını sağlamıştır. Bu şekilde gelişen zekâ, sadece test ile ölçülebilir özellik olduğundan dolayı zeka alanlarını kısıtlamıştır. Genel kabul görüş, sayısal ve sözel zeka yönünde olmuştur. Bunun sonucu olarak da geleneksel eğitim sistemlerinde asıl olarak bulunmaması gereken zeki bireyler ve zeki olmayan bireyler şeklinde ikiye bölünmelerin olması dikkat çekmiştir. Çünkü geleneksel zekaya göre IQ testinden yüksek sonuca ulaşan ve anlamlı farklar gerçekleştiren birey zeki, aksi halde IQ testi sonucunda düşük sonuç elde eden negatif yönlü bir ivme gösteren birey ise zeki olmayan şeklinde nitelendirilmiştir. Bu bir yandan da IQ testlerinin zekayı ölçmede tek araç olarak görülmesini sağlarken diğer taraftan ölçme araçlarında da tek tipli ölçme anlayışına ortam hazırlamıştır. Bu anlamda bakıldığında iki olumsuz durum karşımıza çıkmaktadır. Birincisi: IQ testleri sonucunda ulaşılan bulgulara göre birey zekidir. Bu sonuç nesnel, kanıtlanmıştır ve tartışılmaz. İkincisi: IQ testi sonucunda ulaşılan sonuca göre birey zeki değildir, bu sonuç değiştirilemez, birey doğuştan bu özelliğe sahip bulunmamaktadır (Saban, 2009). Zeka üzerine bu ve bunun gibi olumsuz savlar öne sürülürken, diğer taraftan Howard Gardner bu tanımlara ve yorumlara karşı çıkarak zekanın ölçülerek objektif sonuçlar elde edilebileceği kalıplarını yıkmaya çalışmıştır. Gardner zekanın belirli ölçme araçlarına indirgenemeyecek kadar özel olduğunu savunmuş ve bunun üzerine bir çok araştırma gerçekleştirmiştir. Gardner zekayı; bir bireyin bir veya birden fazla kültürde değer bulan ve ürün koyabilme kapasitesi, hayatında karşılaştığı sorunları çözebilme yeteneği, çözümlenmesi gereken karmaşık sorunları analiz etmesi ve yapılandırması olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda bakıldığında Gardner'ın zekayı birçok tanımla açıklamaya çalışması geliştirmiş olduğu zekâ kuramının temelini oluşturmaktadır. Gardner geliştirmiş olduğu zeka kuramında niçin bilhassa görsel, müziksel, sosyal veya bedensel gibi alanları yalnızca yetenekler veya beceriler olarak değil de farklı zeka alanları olarak yapılandırıldığını Weinreich-Haste (1985) ile yaptığı söyleşisinde insanların birini anlamlandırırken çoğunlukla mükemmel bir müzik yetisine sahip olmasına karşın zeki olmadığı, bunun nedeninin yıllardır zekiliğin sadece sayısal ve sözel becerilerle sınırlı ve özdeş olmasından kaynaklandığını belirterek kendisinin zeka alanlarını çoğullatırarak yeni bir bakış açısı kazandığını dile getirmiştir.

Gardner 'ın söyleşide dile getirdiği zeka üzerine yorumlamaları aslında zeka kuramının odak noktasını oluşturmaktadır. Gardner zeka alanlarını çoğullatırarak farklı zeka alanlarının da olabileceğine öne sürmüştür. Bu anlayışla birlikte zeka geliştirilemeyen olmaktan çıkarak geliştirilebilir olana dönüşmüştür. Geleneksel zeka kuramında kabul gören zeka, Gardner'ın kuramı ile birlikte doğuştan gelen yetilerin geliştirilebilir ve iyileştirilebilir haline dönüşerek yeni bir uygulama alanı bulmuştur. Böylelikle zeka, klasik testlerin ölçme kapsamından çıkarak sayısal değeri hesaplanamayacak seviyeye ulaşmış, kısıtlanan zeka alanlarının çoğullaşması ile birlikte kapsam ve çerçevesi genişletilmiş, hayatın gerçekliğinden soyutlanan geleneksel zeka yerini hayata indirgenecek bir seviyeye kadar taşımış ve bireyin bir çok yönden gelişimini sağlamak amacıyla yordanabilir bir özellik olarak benimsenmeye başlanmıştır.

Günümüz çağdaş felsefi görüşlere göre daha fazla kabul gören Gardner'ın Çoklu Zeka Kuramı bir çok çevrelerce de benimsenmiştir.

Howard Gardner, zeka kuramını geliştirirken zekayı, sorunları çözme, analiz etme ve çeşitli kültür sahalarında önem verilen özgün, yeni ürün yaratma becerisi olarak görmektedir. Zekanın akademik ortamda başarıyı ön görmeye yarayan, öz sorulara verilen öz dönütlerden çok daha fazla anlam ifade ettiğini savunmaktadır. Zekayı gelenekselleşen kalıplardan öteye geçirerek, zeka alanlarını çeşitlendirmiş, bireyin birden fazla zeka alanına sahip olması biçiminde tanımlamıştır (Ayaydın, 2004).

Howard Gardner'ın zekayı çoğulcu olarak yapılandırması; müzik, atletizm, satranç, girişimcilik gibi farklı alanlarda mühim yetenekler ortaya koyan bireylerin bu alanlarda anlamlandırma da dikkate alınması gereken zihinsel ve fiziksel aktivitelere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda Gardner'ın zekasını bu yönde geliştirmesi ve kategorize etmesi psikometrik ölçme tekniklerinin oluşturulmasına ve yorumlanmasına odaklanmayarak, bir bireyin görsel uzamsal zekada yüksek tonajlı bir zekaya sahip olup olmadığını direkt olarak değerlendirmek, bunun dahilinde heykel, geometri, mimarlık gibi alanlarda mükemmel performanslar ortaya koyan bir bireyin yüksek seviye de uzamsal zekaya sahip olduğu kanısına varılabilir. Aynı ifadeyle ortopedik veya bale alanlarındaki sergilenen mükemmellik yüksek derecede bedensel kinestetik zekanın olduğunun sonucudur. Böyle bakıldığında gelecek için zeka ölçümlerinde çok kategorili ölçme sistemleri geliştirilebilir. Örneğin beynin nöral yapıları ile genetik belirteçler arasında yapılan ölçümler gibi (Davis & Christodoulou, 2011). Gardner, eğitim ve öğretim ortamında gerçekleşen öğrenme sürecinde eğitimcilerin zekayı zengin içerikli ortamlarda problemi yapılandırma ve çözme, ürünler yaratarak oluşturulması gerektiğini savunur. Bu zengin içerikli ortamlar zeka ile kapsamı genişletilip süreç anlamlı hale getirilebilir. Bu anlamda Gardner'ın geliştirmiş olduğu çok kategorili zeka kuramı 8 alt başlıkta toplanarak detaylandırılmıştır. Bunlar: Görsel-Uzamsal Zeka, İşitsel-Sözel Zeka, Mantıksal-Matematiksel Zeka, Müziksel Zeka, Bedensel-Kinestetik Zeka, Sosyal-Kişiler arası Zeka, İçsel-Öze Dönük Zeka, Doğa Zekası.

Görsel-Uzamsal Zeka; Bir bireyin boş sahaları belleğinde kodlama yeteneğidir. Bu zeka alanı baskın olan bireyler soyut dünya ile somut bağlamlar kurarak algılarının görme biçimlerini tekrar yaratabilme kapasitesine sahiptir. Çok boyutlu nesnelere bütüncül görüntüsünü algılayarak zihinlerinin yardımı ile bunu yaşamlarına uyumlu hale getirirler. Çok boyutlu nesnelere bütüncül bakış açısı ile kavrayabildikleri gibi nesnelere arasındaki nedensel ilişkileri de analiz ederler. Bu yolla sentez düzeyinde çok boyutlu ürünler ortaya çıkarabilirler. Bu zeka alanı kavramsal çerçevesinde bir anlam ifade etse de kapsamlı yargılara da yer verir. Özellikle görsel-uzamsal zeka kapasitesi yüksek bireyler görsellere ilgi duyarlar, haritalama yetenekleri gelişmiştir. Bir kaptan misali pusulasını doğru yönde kullanır. Bu zeka alanı bireye problemlerinin farkına varma ve bu yönde problemi yapılandırma fırsatı sunarken aynı zamanda manipüle etme ve zihinsel görüntüler yaratma yeteneği verir. Gardner bu zeka alanı yüksek olan bireylere değinirken görme yetisi olmayan bireylerinde bu zeka alanının geliştiğini vurgulamaktadır (Brualdi Timmins, 1996).

İşitsel-Sözel Zeka; Ana dili veya başka bir dili kullanabilme ya da düşüncelerini başka kişilerinin anlayabileceği yetkinlikle ifade edilme kapasitesidir. Bu zeka alanı baskın olan bireyler sözlü ve yazılı ifade edebilme dilini yetkinlikle kullanabilirler. Özellikle ezberle dayalı kavramsal öğrenmelerde olumlu sonuçlar sergilerler. Bu kapasitedeki bireyler işiterek, söyleyerek öğrenmeye daha fazla eğilim gösterirler ve bu alanların geliştirilmesi önerilir. Toplumda ve eğitim sahalarında ikna kabiliyetleri yüksektir, girişimcidirler (Özden, 2014).

Mantıksal Matematiksel Zeka; Nedensel bağlamlar kurabilme bir iş veya olgunun çalışma prensibi ve ilkelerini ortaya koyarak soyut düşünebilme kapasitesi olarak tanımlanır. İstatiksel ilişkiler, teorik kuram ve kapsamların yapılandırılmasında oldukça yetkin olabilme olarak algılanan bu zeka alanında tümevarım ve tümdengelim düşünebilme yatkınlığı hakimiyeti vardır. Bu zeka alanı hassasiyetli ve analiz etme kapasitesi ile mantıksal veya sayısal materyallerle, işleme-çözümleme yeteneğini ifade etmektedir. Uzun mantık zincirleri ile sonuçlanan bu zeka alanı muhakeme yeteneğinin işlenmesine önem verir (Gardner & Hatch, 1989).

Müziksel Zeka; Ritimleri duyumsama, ayırt etme ve aranje etme kapasitesi olarak tanımlanır. Bu zeka alanı seslere duyarlı, ritim, nota ve ahenge eğilimli bireylerde sıklıkla görülür. Bu zeka alanının gelişimi

sesli ortamlarda desteklenir. Müziksel-ritmik zeka alanı bireyin müziksel olarak algılaması, kavraması bir olayın oluş şeklinin seyrini kestirebilmesidir. Bu zeka alanına sahip bireyler duyduklarını kalaylıkla unutmazlar ve bilinçlerinde saklama süreleri daha uzundur. Aynı zamanda bu zeka alanı ile müziklere ilgi duyan bu yolla ritim, ahenk ve armonilerle ilişkili değerlendirmeler yapan bireyler kazanılır (Morgan, 1996).

Bedensel-Kinestetik Zeka; Bu zeka alanı bedeni bireyin kendini ifade etmek için fiziksel neneleri ustalıklı kullanabilme kapasitesini ifade eder. Bu zeka alanı üzerine çalışmak yalnızca bireyi tek bir alan çerçevesinde geliştirmekle kalmayıp gündelik aktivitelerde de gelişmesini sağlar. Birey öğrenme ortamlarında saatlerce sıralar üzerinde öğrenmeler gerçekleştirerek pasif bir beden üzerine konumlanırlar. Bireyin hareket etme ihtiyacı da gözetilmelidir. Öncelikle düşünceler, duygular ve irade olsun deneyimler birbirine bağlantılı kaslar, sınırlar, dokular, iç salgılar ve organlarda dahil olmak üzere tüm özelliği ile bireyi meşgul eder. Bu anlamda bu zeka alanının gelişmesi ve bir çok zeka ile bağlantı kurulabilmesi amacıyla doğru bir biçimde algılanması önemlidir (Arnold & Fonseca, 2004).

Sosyal-Kişilerarası Zeka; Bireyin başkalarının niyetlerini, motivasyonlarını, ihtiyaç ve arzularını anlayabilme onlarla etkili iletişim kurabilme kapasitesini ifade eder (Visser, Ashton & Vernon, 2006). Gardner kişilerarası zekanın duygusal zeka ile bağlantılı olduğunu savunur ve bu yönde etkinliklerin artırılması gerektiğini düşünür.

İçsel-Öze Dönük Zeka; Bireyin kendisinin güçlü ve zayıf özelliklerini, ruhsal durumlarını, arzu ve niyetlerini anlama, bu doğrultuda yaşamını bir plan denetiminde devam ettirme becerisi olarak tanımlanır (Demirel, 2021). Bu zeka alanı baskın bireyler iç denetimlerini kontrol altına alarak kişisel problemlerini kolaylıkla çözebilirler.

Doğa Zekası; Doğal nesnelere arasında ilişkilerin kavranması, doğal fenomenlerin tanımlanması gruplandırılmaların yapılması ile etiketlenme kapasitesini ifade eder (Gardner & Moran, 2006). Bu zeka alanına sahip bireyler doğa ile iç içe olmayı sever ve bu doğrultuda öğrenmeleri planlanırsa olumlu anlamda ivme kazanırlar.

Görsel Sanatlar Eğitimi ve Birey

Görsel Sanatlar Eğitimi, MEB boyutunda sanata dair görsel kültür ve müze bilinci elde etme, görsel olanaklara eğilim göstererek eğitim öğretim sahalarında istenilen sonuca ulaşmak için programlanmış eğitim disiplini. Çağdaş eğitim anlayışları ile önemi daha fazla artmaya başlayan görsel sanatlar eğitimi bireyin bütünsel gelişiminin artmasında önemli bir yere sahiptir. Bireyin biricik ve tek olduğu, bunun eğitim felsefeleri ile desteklenmesi zeka pratiklerinin de önünü açmıştır. Çoklu zeka anlayışının oluşturulduğu bu savı kanıtlar niteliktedir. Çoklu Zeka Kuramı incelendiğinde direkt olarak bir zeka alanı üzerine konumlandırılmaması, birden fazla (8 Zeka alanı) zeka alanına indirgenmesi eğitimde birey merkezli olmanın gerekliliğini göstermektedir. Birey merkezli öğretmenin rehberliğinde gerçekleşen öğrenmeler eğitim sürecinin sonucunda ulaşılması istenen sonucun anlamlı olmasında etkilidir. Çünkü çağdaş eğitim anlayışında eğitim programlarının bireylerin farklı bilişsel etkinliklere dönüt vermesini gerektiğinin kanısındadır. Böylelikle gelenekselleşen eğitim sistemlerinde zekanın konumu ve yapılandırılması bunu mümkün kılmaktadır. Görsel sanatlar eğitiminde bu böyledir. Süreç farklı etkinliklerle birden fazla faktörlerin sisteme entegre edilmesi ile gerçekleştiği sürece olumlu sonuçlar elde edilir. Öğrencilerin birbirinden farklı olması farklı uygulamaların ortaya çıkmasını sağlayacak ve öğrenci kendi benliği ile tanışacaktır. Bu aşamada çizgisini keşfedecektir.

Eğitim sistemlerinde birey merkezli olmanın iki noktası bulunmaktadır. Birincisi bireylerin birbirlerinden farklı zeka alanlarına sahip olmasının bilinmesinden kaynaklı olarak eğitim sistemlerinin de bu çeşitliliğe yansıtılacak şekilde yapılandırılması gerektiğidir. İkincisi ise geleneksel eğitim sistemlerinin artık okullaşma ile hiçbir bireyin farklı alanlar veya edimler, hatta bir konuyu tam manasıyla öğrenmeyeceği sürecin değiştirilmesi gerektiğidir. Bu anlamda eğitim öğretim ortamlarında bireylerin zeka alanlarını dikkate değer bulan ve bu bağlamda bireylerin eğitim ortamlarındaki muvaffakiyetlerini yüksek seviyeye çıkarmayı hedefleyen yaklaşım ve kuramlara ihtiyaç vardır. Bu gaye ile Gardner okullara bazı görevlerin verilmesi gerektiğinin kanaatindedir.

Bu görevlerin ilki ölçüleme uzmanlığıdır. Geleneksel okul sistemlerinde bireyin güçlü veya zayıf özelliklerini ve yönelimlerini ortaya çıkarmak için çoğunlukla sayısal ve sözel zekalarının tetkik edilmesi amacıyla standart veya standart olmayan ölçümler ile sonuca varılmaktadır. Gardner, bu yaklaşımın yanlışlığını savunmuştur. Çünkü bu şekilde ilerleyen bir sistemde başarılı öğrencilerin olumlu anlamda öğrenmeleri artarken zayıf olan öğrenciler negatif yönde artış gösterir ve bu eğitim ortamında yarışma ortamlarını yaratmakta aynı zamanda da rakip olmaya dayalı gruplaşmaları ön plana çıkarmaktadır.

Bu şekilde olunca eğitim ortamında başarı durumu engellenebilmektedir. Bundan dolayı artık zekaların kuramsal olarak ele alınış biçimleri daha adil, çocuğun bireysel farkı gözetilecek bir biçimde uygun, çocuğun zeka profiline hakim olabilecek bir anlayışla sisteme aktarılmasına ihtiyaç vardır. İkinci görev ise, Öğrenci-program uzmanlığıdır. Burada dikkat çeken bu görev ile eğitimciler öğrencinin ihtiyaç duyduğu öğrenme alanlarını planlar bu planlamalar öğrencinin zeka özelliğine göre şekillenir. Böylelikle öğrenme ortamları zenginleşir. Her öğrenci farklı zeka alanlarının tümünün özelliğini taşıdığı için bütünsel kapasitesi gelişir. Ortaya farklı ürünler çıkararak öğrenmeler uygulamalar ile zenginleşir. Üçüncü görev ise, okul ve toplum uzmanlığıdır. Bununla öğrenci gerçekleştirmiş olduğu öğrenme çıktılarını yaşamında uygulama alanı bulur. Öğrencinin zeka alanını keşfetmesi bu aşamada öğreticiye büyük sorumluluk yüklemektedir. Okulun toplum ile iç içe olması bunun bir gerekliliğidir (Altan, 1999). Genel eğitim sistemlerinin bir parçası olan Görsel Sanatlar disiplini bireysel eğitime gerek duyulan alanlardan birisidir. Çünkü gerçekleşen öğrenmeler nesnelidir. Kuram ve olgulara dayanır ancak ortaya çıkan her özgün ürün öznelidir ve öğrenci tarafından oluşturulur.

Bireyin Zeka Alanlarının Keşfedilmesi

Okul ortamlarında bireyin kendini tanıması ve bu yönde gelişini devam ettirebilmesi amacıyla zeka alanının erken yaşlarda keşfedilmesi önem arz etmektedir. Gardner bir çocuğun erken yaşlarda zeka alanının keşfedilmesinin önemli olduğunu düşünür. Çünkü birey ne kadar fazla erken yaşlarda kendisi ile tanışırsa zihinsel gelişim yönelimlerinin fırsatlarını değerlendirerek geliştirebilir. Bu yönde bir artış olursa ve birey kendisini keşfederse başarıya daha erken ulaşır. Her öğrencinin farklı olduğu bu farklılıklara uygun olacak şekilde uygulama ve değerlendirmelerin yapılması gerektiğini tüm eğitimciler neredeyse bilir. Fakat geleneksel eğitim sistemlerinde bu çok fazla kabul görmemiştir. Ancak çağdaş eğitim sistemlerinde yaklaşım ve felsefelerin değişmesi aynı zamanda zeka üzerine yeni teorilerle pratiklerin öne sürülmesi somut verilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bununla birlikte hem bireyin zeka alanlarını bilmesine bu bilinçle geleceğini yordayabilmesine de olanak tanımıştır. Bu anlamda görsel sanatlar eğitimi bireyin zekalarını keşfedebileceği alanlardan birisidir. Görsel sanatlar eğitiminin birden fazla etkinliğe dayalı olması, farklı yöntem tekniklerin kullanımını sağlamış ve zeka üzerine somut veriler elde edilebilmiştir. Bu amaçla görsel sanatlar dersinin de doğru bir biçimde yürütülebilmesi gerekir. Özellikle görsel sanatlar dersinin diğer disiplinler gibi sadece kuramsal bilgilere dayanmadığını bilmek önemlidir. Çünkü belirtildiği üzere Görsel Sanatlar eğitimi daha çok bireysel etkinliklere dayanır. Bu şekilde sonuç olunca birey zeka alanlarını daha kolay keşfeder ve özelliklerinin farkına varır.

Görsel Sanatlar Eğitiminde Çeşitlilik

Çoklu zeka kuramının öğretim sistemlerinde birden fazla yöntem ve uygulama ile gerçekleştirmek mümkündür. Önemli olan öğreticinin bireysel farklılıklardan haberdar olmasıdır. Özellikle çoklu zeka kuramının her şeyi yapabilmeyen en iyi yolları olduğunun kanısına varması bu çeşitliliğin sağlanmasında önemi büyüktür. Çoklu zekaya dayalı öğrenmelerin gerçekleşmesi amacıyla birden fazla denenceler oluşturulmuştur. Kimi araştırmacıya göre gerçekleşen öğrenmeler çoklu zeka destekli programlama yöntemi ile tasarlanarak sürecin devam ettirilmesini savunur. Kimi araştırmacı ise okul öncesi dönemden başlanarak zeka üzerine teori ve pratiklerin olmasını gerekli görmüştür. Bu aşamada önemli olan geliştirilmek istenen zeka alanlarının bireylerin tümünde var olduğunu ancak farklı güçlükte olduklarını bilerek sürecin yönetileceğinin farkın olmaktır. Bu anlamda yöntem ve tekniklerin seçimi sağlanarak ulaşılmak istenen sonuca varılabilir. Görsel sanatlar dersinde uygulanması ve değerlendirilebilirliği yanında sürecin çeşitli yöntem ve tekniklerle işlenebilmesi farklı ortamların yaratılmasını sağlayacaktır. Böylece öğrenci kendi benliği doğrultusunda seçimler yaparak öz denetimini sağlayacaktır. Öğrencinin öz denetim kazanması öznel edimlerini de beraberinde getirirken kendi zeka alanı üzerine de bilişsel aktiviteler gerçekleştirecektir.

Görsel sanatlar eğitimi ile öğrencilere sanatın önemini üzerine öğrenmeler gerçekleştirilirken aynı sanatçının konumu, öğrencinin kendi gelişimi çerçevesinde fayda sağlayacak sanat eğitimi bilgileri de verilmektedir. Bu nedenle okullar görsel sanatlar eğitiminin öğrenciye kazandırdığı paha biçilmez değerler dikkate alınarak eğitimin ve öğretimin her kademesinde uygun öğretim programları hazırlanmalı, teori ve pratikte çeşitlendirilmelidir. Ülkemizde eğitim denilince insanların zihinlerinde çağrışım yaratan sınavlar ve bu yolla gelen geleneksel ölçümler akla gelirken aynı zamanda görsel sanatlar dersi de önem teşkil etmektedir.

Günümüz çağdaş eğitim sistemlerine kadar yapılan araştırmalar ve veriler sonucunda ulaşılan sonuçlar göstermektedir ki birey beyninin iki yarım küresini de kullanabilmektedir. Beyninin sol yarım küresi ile analize dayalı, sayısal, teoride kavramsallaştırma, makul düzeyde düşünebilme desenlerini içerirken, beynin sağ yarım küresi ile yaratmaya dayalı, sözel-ışitsel yönü baskın, akılcı yönü aktif olmayan sezgilerine dayalı düşünebilme desenlerine yöneliktir. Eğitim programları ve yöntemleri tek kapsamlı bileşenlerle hazırlanırsa öğrencinin gelişimi negatif yönlü olacaktır. görsel sanatlar eğitimi kapsamında hazırlanan bir program ve yöntem yaklaşımı içinde böyledir (Karagöz & Okur, 2021). Öğrenmeler hangi sahalarda olursa olsun öğrencinin gelişimi pozitif ivme kazanmalıdır. Bu durum olumlu bir sonuç ortaya koymaktadır. Çünkü görsel sanatlar eğitimi geçmişten kalan kalıplarla sadece yetenekli bireylerin başarabilecekleri bir alan olarak görülmüştür. Oysaki her öğrenci öğrenebilir ve geliştirilebilir.

Sonuç

Gelişen yeni yöntem ve yaklaşımlar ile birlikte eğitim ortamları çok boyutlu olacak şekilde zenginleşerek, bireyin öğrenmeleri pozitif yönde gelişim göstermiştir. Özellikle geleneksel eğitim sistemleri ve programlarının dayattığı olduğu tek tip modellenmiş yöntem ve yaklaşımları yerine çağdaş ve ilerlemeci felsefi kuramlara bırakarak bireyin öğrenme sürecinin merkezinde olduğu, öğreticinin ise rehber rolünde olarak süreci çeşitli sahalarda yürütmesi şeklinde değişimi dikkat çekmiştir. Böyle bir eğitim ve öğretim ortamında bireyin çoklu yöntem-tekniğe karşılaşması bir çok faktörü de beraberinde getirmiştir. Özellikle eğitim sisteminin en önemli parçası olan bireyin, kendini keşfetmesi bunun içinde bilişsel ve fiziksel özelliklerinin farkında olması, kendini tanıması önemlidir. Bu aşamada öğreticinin süreci öğrenci ile birlikte yapılandırması, bireyin zeka alanını keşfetmesinde başat unsur olarak görülmektedir. Görsel Sanatlar ders disiplininde programların bir parçası olması ve birden çok uygulama ile bireyin kendini keşfedebilmesinde, zekasını tanıyabilmesinde önemi büyüktür. Birey kendini, potansiyelini ne kadar çok iyi tanıyabilir ve bunun farkında olursa öğrenme ortamı da hem Görsel Sanatlar eğitimi açısından hem de Çoklu Zeka kuramı bakımından verimliliği artıracaktır. Bu bakımdan Görsel Sanatlar dersi disiplini bireyin bütünsel gelişiminde ve sanat eğitimi öğrenmelerinde farklı bilişsel yapıları işe koşarak anlamlı öğrenmelerin önünü açacaktır. Dolayısıyla dünyada oldukça dikkat çeken Amerikan eğitim sisteminde etkilerine rastladığımız, Türkiye’de ise son yıllarda oldukça işleme alanı bulan çoklu zeka kuramı, bilimsel gerçekliğin yanında, toplumumuzun gelişen teknoloji ve yapay zeka ortamına da entegre edilerek disiplinlerarası bütünleşmede önemli bir köprü olarak görülmektedir.

Kaynakça

- Altan, M. Z., & Üniversitesi, E. F. İ. (1999). Çoklu zeka kuramı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(17), 105-117. Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10379/127013>
- Ayaydın, A. (2009). Eğitimde Çoklu Zekâ Yansımaları ve Görsel Sanatlar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 52-62. Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/pub/zgefd/issue/47954/606730>
- Arnold, J., & Fonseca, M. C. (2004). Multiple intelligence theory and foreign language learning: A brain-based perspective. *International Journal of English Studies*, 4(1), 119-136 Available: <https://revistas.um.es/ijes/article/view/48141>
- Brualdi Timmins, A. C. (1996). Multiple intelligences: Gardner's theory. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 5(1), 10-20. Erişim: <https://doi.org/10.7275/7251-ea02>

- Davis, K., Christodoulou, J., Seider, S., & Gardner, H. (2011). The theory of multiple intelligences. In R.J. Sternberg & S.B. Kaufman (Eds.), *Cambridge handbook of intelligence*, 485-503. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press., Available: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2982593>
- Demirel, Ö. (2021). *Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gardner, H., & Hatch, T. (1989). Educational implications of the theory of multiple intelligences. *Educational Researcher*, 18(8), 4-10. Available: <https://doi.org/10.3102/0013189X018008004>
- Gardner, H., & Moran, S. (2006). The science of multiple intelligences theory: A response to Lynn Waterhouse. *Educational Psychologist*, 41(4), 227-232. Available: https://doi.org/10.1207/s15326985ep4104_2
- Karagöz, T., & Okur, A. (2021). Ortaokul 8. sınıf görsel sanatlar eğitimi sürecinde uygulanan yeni bir yöntemsel yaklaşım: Çoklu zeka kuramı. *Atlas Journal*, 7(40), 1720-1730. Erişim: <https://doi.org/10.31568/atlas.674>
- Morgan, H. (1996). An analysis of Gardner's theory of multiple intelligence. *Roeper Review*, 18(4), 263-269. Available: <https://doi.org/10.1080/02783199609553756>
- Özden, Y. (2014). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Saban, A. (2009). *Öğrenme öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Parsıl, Ü. & Kılıç, A. G. (2024). Sanat Eğitimi Öğrenme Sürecinde Kullanılan Yöntemler. *Pearson Journal*, 8(28), 1196–1211. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11575817>
- Visser, B. A., Ashton, M. C., & Vernon, P. A. (2006). Beyond g: Putting multiple intelligences theory to the test. *Intelligence*, 34(5), 487-502. Available: <https://doi.org/10.1016/j.intell.2006.02.004>
- Weinreich-Haste, H. (1985). The varieties of intelligence—An interview with Howard Gardner. *New Ideas in Psychology*, 3(1), 47-65. Available: [https://doi.org/10.1016/0732-118X\(85\)90050-9](https://doi.org/10.1016/0732-118X(85)90050-9)